

TÜRKİYE DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Religious Education Studies

Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları altı ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir dergidir.
Turkish Journal of Religious Education Studies is an international, peer reviewed and biannual journal.

Sayı/Number 7 • Haziran/June 2019 • ISSN 2149-9845 • E-ISSN 2636-7807

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü / Owner and Chief Executive Officer

Mehmet BAHÇEKAPILI

Baş Editör / Editor in-Chief

Mustafa USTA

Sayı Editörü / Editor

Hakkı KARAŞAHİN

Editörler / Editors

Siebre MIEDEMA (VU University Amsterdam)	Christopher G. ELLISON (The University of Texas at San Antonio)
Cemal TOSUN (Ankara Üniversitesi)	Recai DOĞAN (Ankara Üniversitesi)
Muhittin OKUMUŞLAR (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)	Zeki Salih ZENGİN (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Nurullah ALTAŞ (Atatürk Üniversitesi)	Michael NIELSEN (Georgia Southern University)
Ahmet KOÇ (Marmara Üniversitesi)	Friedrich SCHWEITZER (Eberhard Karls Universität Tübingen)
Mehmet BAHÇEKAPILI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Süleyman AKYÜREK (Erciyes Üniversitesi)
Safnaz ASRİ (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Mohammed DERRADJ (University of Algeria II)
Ednan ASLAN (Universität Wien)	Kenan SEVINÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Murat Şimşek (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Kitap Değerlendirme Editörleri / Book Review Editors

Hakkı KARAŞAHİN (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)	Ahmet GEDİK (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi) - Ahmet Ali ÇANAKCI (Balıkesir Üniversitesi)
---	---

Yayın Kurulu / Editorial Board*

Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN, İstanbul Medeniyet Üniversitesi (TURKEY)	Ayman AGBARIA, University of Haifa (ISRAEL)
Muhsin AKBAŞ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Süleyman AKYÜREK, Erciyes Üniversitesi (TURKEY)
Ednan ASLAN, Universität Wien (AUSTRIA)	Safnaz ASRİ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Nedim BAHÇEKAPILI, Islamitische Universiteit Europa (HOLLAND)	Mehmet BAHÇEKAPILI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi (TURKEY)	Bayraktar BAYRAKLI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Beza BİLGİN, Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Ahmet Ali ÇANAKCI, Balıkesir Üniversitesi (TURKEY)
Mohammed DERRADJ, University of Algeria II (ALGERIA)	Abdurrahman DODURGALI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Recai DOĞAN – Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Christopher G. ELLISON, The University of Texas at San Antonio (USA)
Ahmet GEDİK, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep Emin GÜL, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Hülya HACİSMAİLOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Michael NIELSEN, Georgia Southern University (USA)
Hakkı KARAŞAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep KAYMAKCAN, Sakarya Üniversitesi (TURKEY)
Ahmet KOÇ, Marmara Üniversitesi (TURKEY)	Mustafa KÖYLÜ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (TURKEY)
Muhiddin OKUMUŞLAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi (TURKEY)	Siebre MIEDEMA, VU University Amsterdam (HOLLAND)
Friedrich SCHWEITZER, Eberhard Karls University (GERMANY)	Halil İbrahim ŞENAVCU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Bülent UÇAR, Universität Osnabrück (GERMANY)	Mustafa USTA, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Prof. Dr. Edmunt WEBER, Universität Frankfurt am Main (GERMANY)	Samet YAĞCI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY))

*Soyadına göre alfabetik sırada / In alphabetical order by surname

Kapak Tasarımı / Cover Design

Furkan Selçuk Ertargin

Tasarım / Graphic Design

Mehmet BAHÇEKAPILI - Safnaz ASRİ

Baskı / Printed By - Baskı Tarihi / Printed Date

Limit Ofset – 27.06.2019

İNDEKSLER

Kaynakça

- Çilenti, K. (1988). *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Glaser, B. G. ve Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine.
- Korkmaz, M. (2017). *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme* (3. ed.). Kayseri: Kimlik Yayınları.

Okumuşlar, M. (2014) *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, Konya: Yediveren Yayınevi, 159 s.

Akif SAVAŞ*

E-mail: akif.savas@ikc.edu.tr

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0911-1204>

Öğrenme ve öğretme süreçleri, eğitimin nasıl yapılması gerektiği hakkındaki görüş ve düşünceler; insanoğlunun bilim ve teknoloji alanında elde ettiği ilerlemeler, sosyal siyasal gelişmeler sürekli etkileşim halindedir. Değişen şartlar sebebiyle eğitim, öğrenme ve bilgiye yüklediğimiz anlam ve görevleri tekrar tekrar ele almak zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu zorunluluk dolayısıyla geleneksel öğrenme biçimleri ve okul yapılarının yerine, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere bağlı olarak eğitim alanında yeni kuram ve stratejiler uygulanmaya başlamaktadır.

Eğitim bilimciler, insanın daha iyi öğrenmesini hedeflemişler ve buna yönelik öğrenme yaklaşım ve stratejileri geliştirmişlerdir. Pozitivist paradigmanın büyük oranda eğitim alanında terkedilmeye başlanması ile beraber yapılandırmacılık, modern dönemlerde bilişselciliğe bağlı olarak geliştirilmiş bir öğrenme kuramı olarak dikkati çekmektedir

Ülkemizde öğrenme ortamlarının yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenmesi çalışmaları henüz yenidir. 2002 yılından itibaren yenilenen öğretim programları, ders kitapları ve diğer materyaller yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak hazırlanmaya başlanmıştır. 2007-2008 yılında uygulamaya konan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı yapılandırmacı

* Doktora Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD.

anlayışla hazırlanmıştır. Bununla birlikte yapılandırmacı yaklaşım ve din eğitimi kuramsal ve uygulamaya dönük inceleme ve araştırma konusu yapan bilimsel çalışma sayısı yeterli düzeyde değildir. Yapılandırmacı din eğitimi ve öğretimi ile ilgili olarak Yıldız Kızılabdullah tarafından “Yapılandırmacılık Yaklaşımının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi”, Recep Kaymakcan tarafından “Öğretmenlerine Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri, Yeni Eğilimler: Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık” adlı çalışmalar yapılmıştır. Mahmut Zengin tarafından “Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi İlköğretim DKAB Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Öğretmen Görüşleri Açısından Etkililiği” adlı doktora tezi ve Yusuf Ceylan tarafından “Eğitimde Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi” adlı çalışmalar bu konuda yapılmış doktora tezleridir. Muhiddin Okumuşlar’ın araştırması, yapılandırmacı yaklaşım ve din eğitimi alanında yapılan ilk çalışmalardan olması açısından önem arz etmektedir.

Okumuşlar, çalışmasının kapsamını yapılandırmacılık ve çeşitleri açısından öğrenme ve öğretme temelli olmak şartıyla din öğretiminde yararlanma durumuna göre sınırlandırmıştır. Yazar, Eğitimin diğer alanlarında uygulanmaya başlanan yapılandırmacı, din eğitimine katkısı boyutuyla ele almıştır. Yazar, son dönemde eğitim bilimleri alanında yapılandırmacılıkla ilgili yapılan çalışmalar etrafında, din eğitiminde yapılandırmacı yaklaşımdan faydalanmanın imkânı ve uygulama biçimlerini incelemeyi amaçlamıştır.

Eserde yapılandırmacılığın temelde bilgi hakkında bir teori olduğuna ve bu teorinin ortaya çıkışına ve gelişimine yer verilmiştir. Buna göre öğrenme kuramı olarak oldukça köklü bir geçmişe sahip olan davranışçılığa karşı alternatif olarak Piaget, Gagne, Bruner, Ausubel’in bilişsel öğrenme kuramı çerçevesinde ortaya koyduğu çalışmalar, sunulan bilginin bellekte yapılandırıldığını ileri sürmektedir. Onlara göre öğrenme, birikimli bir süreçtir ve önceki bilgi yeni bilginin kazanılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Eser iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yapılandırmacılık; alanı, çeşitleri ve din eğitiminin imkân ve sınırları açısından tartışılmıştır. İkinci bölümde ise yapılandırmacı öğretim modelleri, öğretimde yapılandırmacı strateji ve yöntemler ele alınmıştır. Ayrıca Okumuşlar’ın “5E Yapılandırmacı Öğretim Modeli ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İşleniş Örneği” makalesi 2007 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi’nde yayınlanmıştır.

Birinci bölümde ilk olarak İngilizce “constructivism” kavramına karşılık olarak Türkçe’de kullanılabilecek “yapılandırmacılık” kavramını kullanmanın daha doğru olacağı ifade edilmiştir. Yapılandırmacılığın insanın nasıl öğrendiği sorunu üzerine geliştirilmiş bir yaklaşım olduğu belirtilmiştir. Var oluşun karmaşık gerçeğini öznel temelde araması nedeniyle temelde birbirine zıt çeşitli “yapılandırmacı” yaklaşımlar türemiştir. Bireysel, sosyal, bilişsel, radikal, özgürleştirici gibi yapılandırmacılık çeşitleri bulunmaktadır. Bu boyutuyla yapılandırmacılık homojen bir kuramsal yapı olmayıp, daha çok bir paradigma

görünümündedir. Davranışçı ve bilişselci yaklaşımın nesnel ve pozitivist tavrına karşı bilginin yorumlandığı ve yapılandırıldığını savunan yapılandırmacı yaklaşım ortaya çıkmıştır. 18. Yy'da Kant, Vico gibi düşünürler, modern yapılandırmacılığın çıkışında etkili olmuşlardır. Yapılandırmacı yaklaşımın öğrenme ortamlarına taşınması Dewey, Bruner, Vygotsky'nin geliştirdiği teorilerle gerçekleşmiştir.

Bilgi kuramı olarak yapılandırmacılık, zihinsel yapılar ve düşüncelerin içsel ve öznel olarak oluşturulduğu görüşündedir. Yapılandırmacılığa göre öğrenme; bilginin yorumlama yoluyla oluşturması ile meydana gelir. Öğrenme, bireysel bir süreçtir, öğrenen bilginin üreticisidir. Öğrenme sürecinde, bilginin yapılandırılmasında inançlar, ön bilgiler, dünya görüşü önemlidir. Bu yönüyle bilgi; sosyal, kültürel ve gelişimseldir. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğretim uygulamalarında öğretmenlerin neyi, nasıl öğreteceklerinden daha çok, öğrencilerin hangi koşullarda en iyi öğrenmeyi gerçekleştirebileceği üzerinde durulmaktadır. Bu da öğrencinin bilgiyi üretmesi için aktif olması gerektiğini göstermektedir.

Okumuşlar, din eğitiminde davranışçı yaklaşım yerine yapılandırmacı yaklaşımı ön plana çıkarmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımın öznelliğe yaptığı vurgu dolayısıyla din eğitiminin imkân ve sınırları belirlenmeye çalışılmaktadır. Değişmez ve kesin sınırları olan dini bilgilerin bireylerin algı ve öznel durumlarına indirgeme konusuna dikkat çekilmektedir. Okumuşlar'a göre kişinin dini doğru anlaması ve algılaması için dinin temel öğretilerinin öğrenmeye uygun şekilde düzenlenerek, zihinlerde doğru anlaşılmasını sağlamak gerekmektedir.

Yazara göre yapılandırmacı kuram, bilginin inşa süreciyle ilgili olarak din eğitiminin bireyde bulunan inanma duygusu ve eğilimini öne çıkarmaktadır. Okumuşlar, bireyin sonradan edindiği dini bilgilerin, çoğu zaman yeni bilgilerin inşası için uygun olmaması sebebiyle gündelik bilgiler ile dini bilgiler arasında bağ kurmayı uygun görmektedir. Yazar, yapılandırmacı anlayışa göre yapılan din eğitiminde dinin, öğrenen merkezli olması ve öğrenmenin konusu olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Okumuşlar'a göre dini kaynaklardaki bilgilerin esas alınması ve yorumların kaynakların belirlediği sınırlar dâhilinde yapılması halinde yapılandırmacı yaklaşımın din eğitimi alanında uygulanması önündeki engeller büyük ölçüde kalkacaktır. Okumuşlar, dinde yorum farklılıklarının varlığının yeni bir durum olmadığını, kültür farklılığı sebebiyle aynı dine inanan toplumlarda bile dini bir konunun farklı algılanıp yorumlanabildiğini belirtmektedir. Yazar bu noktada eğitimin "kültürleme" yönüne vurgu yapmaktadır. Ayrıca mutlak bir hakikat iddiasını savunmayan çoğulcu ve çok kültürlülüğe dayalı din eğitimi yaklaşımlarının yapılandırmacı yaklaşımla uyumlu olduğunu ifade etmiştir.

Yazar, eğitim programları ve ders kitaplarının hazırlanması sürecinde ön öğrenmelerin dikkate alınmasının yapılacak olan din eğitiminin kalitesini arttıracaklarını iddia etmektedir.

Yapılandırmacılığın kalıcı ve içselleştirilmiş bir öğrenmenin gerçekleşmesinde diğer eğitim öğretim kuramlarına göre daha etkili olduğunu savunmaktadır.

Okumuşlar, öğretim programların başarılı olması için öğretmenlerin programla kurduğu ilişkiye dikkati çekmektedir. Programın ve öğretmenin başarısı için araç gereç desteği, amaca uygun etkinlikler düzenlenmesi üzerinde durmaktadır. Öğretmenlerin programa ilişkin gerekli donanıma sahip olması gerektiğini ifade etmektedir.

Kitabın ikinci bölümünde uygulama boyutuyla yapılandırmacılık ve din öğretimi başlığı altında ilk olarak öğretme ve öğrenme bağlamında yapılandırmacılık ele alınmıştır. Buna göre yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme ilkeleri şu şekilde özetlenmiştir: "Öğrenci öğrenilecek içeriği/materyali önemli olarak algılamalı, öğrenci birçok şekilde bilgiyle derinlemesine meşgul olmalı, yeni öğrenilen bilgilerle eskiler birbiriyle ilişkili olmalı, yeni deneyimlerle anlayış güncellenmelidir."

Yazara göre yapılandırmacı yaklaşımda öğretmen kuzey yıldızı gibi öğrenciye yol gösterir fakat onun nereye gideceğini söylemez. O, bilgi sunan bir otorite yerine, öğrencilerin kendi bilgilerini yapılandırmasına, hatalarını fark etmelerine ve diğer insan ve bilgi kaynakları ile iletişime geçmesine yardımcı olmalıdır. Bu açıdan geleneksel sınıf ile yapılandırmacı sınıf arasındaki farklılıklar ortaya konmuştur.

Ayrıca yapılandırmacı öğretim modellerinden öğrenme döngüsü, 5e modeli, 7e modeli, deep modeli hakkında bilgiler verilmiştir. Yapılandırmacı öğretimde strateji ve yöntemler başlığı altında etkinlik teorisi, durumlu teorisi, bilişsel çıraklık, bağlamli öğretim, probleme dayalı öğretim, proje tabanlı öğretim, işbirliğine dayalı öğrenme, aktif öğrenme yöntemleri, teknoloji kullanımı modelleri ortaya konmuştur.

Son olarak yapılandırmacı yaklaşıma göre değerlendirme konusu ele alınmış, performans değerlendirme ile ilgili olarak performans ödevleri, projeler, öğrenci ürün dosyası ve açık uçlu soruların değerlendirmelerde nasıl kullanılması gerektiği hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca yapılandırmacı pedagojinin uygulama zorlukları ortaya konmuştur. Bu hususta önemli problem alanlarından biri de geleneksel uygulamalarla, öğrenme-öğretme sürecini yöneten birçok öğretmenin yapılandırmacı yaklaşımın öğretmen profilini nasıl özümseyeceğidir. Bir diğer problem ise öğrenme sürecinin planlanması ile ilgilidir. Ayrıca öğretim programı, ders kitapları, materyalleri ve sınıf düzenlemelerinin yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Okumuşlar çalışma genel olarak, bir öğrenme kuramı olarak yapılandırmacılık ve din eğitimini kuramsal açıdan inceleyip bu iki alanın imkân ve sınırlarını tartışıp dini bilginin öğrenenin yapısına uygun olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu açıdan öğrenenin bilgiyi yapılandırması için gündelik bilgi ile ilişkilendirilmesi hususunu önemsemektedir. Dini bilgiler ile kişinin bireysel bilgilerinin çelişmesi halinde yapılandırmacı din eğitiminden bahsetmek mümkün değildir. Okumuşlar, sağlıklı bir yapılandırmacı öğretim için; ders

kitapları, okulların fiziki yapıları ve ortamları, öğretmen yetiştirme politikaları ve ölçme değerlendirme gibi eğitim öğretimin birçok unsurunun yapılandırmacı anlayışla ele alınmasını önermektedir.